

УДК 811.1

**Засаднюк Д. В.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет**

**Стеценко Н. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов,
Херсонський національний технічний університет**

НЕОЛОГІЗМИ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Неологізми – це нові лексичні одиниці, що виникають у зв’язку з необхідністю іменувати щойно створені явища та поняття. Вони віддзеркалюють нові реалії й потреби мовців у соціальному, політичному, культурному та технологічному дискурсах. У ХХІ ст. англійська мова, як лінгва франка, характеризується швидкими темпами розвитку і кількість новоутворених лексем стрімко зростає, тому відповідно англійська є ключовим джерелом лексичних інновацій, генеруючи словотворчі моделі. Українська мова, у відповідь на нові тенденції, запозичує, адаптує та створює прагматичні відповідники.

Метою нашої наукової розвідки є порівняльний аналіз неологізмів у словниковому складі англійської та української мов, визначення особливостей їх перекладу.

Неологізми систематично продукуються в англійській мові у зв'язку з соціальними явищами та процесами (cancel culture), пандемічними реаліями (lockdown) та цифровими технологіями (metaverse) [6, с. 4]. Далі вони адаптуються в українській мові. Наприклад, бойкот, локдаун та метавсесвіт.

У сучасній лінгвістиці виокремлюють такі основні типи неологізмів: запозичення, калька, деривація, композиція, афіксація, словосполучення й семантичні новотвори. Спосіб виникнення нової лексики значно зумовлює вибір перекладацької стратегії: пряме запозичення, фонетико-морфологічна адаптація, описовий переклад або еквівалентний переклад [9, с. 66].

Англійська мова вирізняється високою продуктивністю словотворчих моделей, наприклад, складення (e-mail – email) та блендинг (smog, brunch). В українській мові також застосовується складення, проте тенденція до описових конструкцій більша, особливо за відсутності усталених форм або коли мовна норма обмежує пряме запозичення [10, с. 28].

Запозичення та адаптація виступають також вагомими елементами. Англійські новоутворення у технічному і бізнес-дискурсах в основному запозичуються практично без змін (startup – стартап), у той час як в сфері побуту переважають перефрази або контекстуальні відповідники [1, с. 35].

Пандемія є ще одним явищем, що призвела до виникнення численних неологізмів (lockdown, social distancing, quarantine fatigue) та їхніх українських еквівалентів (локдаун, соціальна дистанція, карантинна втома). Порівняльні аналізи демонструють, що англійські одиниці породжують кілька українських варіантів – офіційний переклад, запозичений чи описовий [6, с. 4].

Політична лексика як ще одна важлива сфера оперативно реагує на суспільні події. У мовному просторі з'являються бренди, хештеги та афікси на кшталт -gate, які в українській можуть передаватися шляхом калькування або описовим перекладом [4, с. 26].

У галузі науки та технологій домінують прямі запозичення та транскрипції (AI – ШІ, blockchain – блокчейн). У таких випадках важлива уніфікація термінів у словниках і стандартизованих перекладацьких базах і ресурсах [10, с. 29].

Стратегія вибору перекладацького варіанта визначається різними функціями мовної одиниці: комунікативною роллю, контекстуальним

навантаженням та очікуваним впливом на цільову аудиторію. Якщо новотвір виконує термінологічну функцію, то доцільно надавати перевагу калькованому варіанту чи точному лексичному відповіднику. Натомість, коли мовна одиниця має стилістичну чи експресивну функцію – перекладач може застосовувати креативні прийоми, щоб зберегти ефект новизни [9, с. 67].

Коли пряма калька є незрозумілою, застосовують описовий переклад, що передає зміст, але може втратити лаконічність і стилістичну «новизну» [9, с. 68]. Деякі неологізми містять культурно-специфічні відтінки; у таких випадках перекладач обирає між збереженням конотацій через пояснення, підбором культурного аналога або нейтральною передачею [11, с. 53].

Процес неологізації в англійській та українській мовах є нерівномірним, що зумовлено розбіжностями в соціокультурному просторі, історичних передумовах та політичних чинниках. Як зазначає О. Петухова, «сучасні англійські неологізми часто виникають у сфері цифрових технологій та соціальних мереж, що робить їх переклад особливо складним через відсутність усталених відповідників» [8, с. 14]. Це підтверджує тенденцію до інтенсивного застосування транскрипції та транслітерації, особливо коли пріоритетом виступає швидкість поширення нового терміну, а не адаптація до мовної системи.

У дослідженні Т. Лугової та М. Шутки зазначається, що «англійські складені неологізми, утворені шляхом словоскладання, мають значний вплив на мовний ландшафт, оскільки дозволяють точніше виражати нові концепти» [5, с. 112]. Українська мова, зберігаючи власні словотворчі традиції, надає перевагу описовим мовним засобам, що забезпечує зрозумілість та чіткість висловлювання, але може знижувати ступінь лаконічності.

Особливу складність становлять неологізми, що містять культурно зумовлений зміст. Наприклад, англійський термін *woke* у політичному дискурсі має широкий діапазон конотацій – від «соціально свідомий» до «надмірно політкоректний». В українській мові він може відтворюватися шляхом калькування (*пробуджений*), або описовим перекладом (*соціально свідомий, чутливий до проявів дискримінації*), що відповідно залежить від контексту [7, с. 37]. Це засвідчує той факт, що перекладач має враховувати не лише лексико-семантичне поле значення, а й прагматичну функцію мовного елемента.

У сфері технологій англійська мова продовжує бути головним донором. Такі терміни, як *blockchain*, *cloud computing*, *NFT*, швидко входять в український ужиток. За словами дослідників, «у науково-технічному дискурсі переважають прямі запозичення, оскільки вони

забезпечують точність і міжнародну зрозумілість» [7, с. 39]. Водночас у публіцистиці чи побутовому мовленні можливі адаптовані варіанти: *ланцюг блоків* (для blockchain) або *невзаємозамінний токен* (для NFT).

Аналіз показує, що вибір перекладацької стратегії залежить від кількох факторів [2, с. 137]:

1. Функціональне навантаження: термінологічні одиниці вимагають точності, тоді як стилістичні – креативності.

2. Цільова аудиторія: для науковців важлива уніфікація, для широкої публіки – зрозумілість.

3. Культурний контекст: у випадку культурно-специфічних неологізмів перекладач балансує між буквальним і адаптованим варіантом.

Як зазначає І. Кочерган, «переклад неологізмів є не лише мовним, а й культурним актом, що вимагає від перекладача міждисциплінарної компетентності» [3, с. 52].

Порівняльний аналіз англійських та українських неологізмів засвідчує, що:

1. Англійська мова виступає головним джерелом інновацій, особливо у сфері технологій та медіа.

2. Українська мова активно адаптує ці новотвори, використовуючи як прямі запозичення, так і описові конструкції.

3. Перекладацькі стратегії варіюються від калькування до креативних трансформацій, залежно від функції слова та контексту.

4. Культурний аспект займає ключову позицію в збереженні прагматичного ефекту неологізмів.

Отже, вивчення неологізмів в англійській та українській мовах не лише поглиблює розуміння закономірностей мовних процесів, а й сприяє розвитку перекладознавства як науки. Порівняльний аналіз показує, що англійська й українська мови створюють неологізми різними способами та з різною інтенсивністю. Ефективний переклад новотворів потребує поєднання лінгвістичного аналізу та прагматичної інтерпретації. Залежно від функції слова, жанру тексту й цільової аудиторії перекладач може обирати кальку, запозичення, описовий переклад або адаптацію. Неологізми є не лише показником мовної динаміки, а й інструментом міжкультурної взаємодії.

Література

1. Ishchuk N. New Words in English Business Discourse: Structural-Semantic Features and Translation into Ukrainian. *Linguistic Studies*. 2023. Вип. 46. С. 35–46.

2. Ковальова О. Неологізми в англійській мові: класифікація та особливості перекладу. *Науковий вісник ХНУ*. 2021. Вип. 34. С. 131–139
3. Кочерган І. В. Вступ до перекладознавства : навчальний посібник. К. , 2019. 256 с.
4. Konopelkina N. Comparative Analysis of Ukrainian and English Neologisms in the Context of Political Discourse. *International Journal of Multilingual Education*. 2017. С. 23–30.
5. Лугова Т., Шутка М. Особливості англійських складених неологізмів та їх переклад на українську мову. *Молодий вчений*. 2023. № 8 (120). С. 110–114.
6. Медведева С., Никипорець С., Гадайчук Н., Герасименко Н. Порівняльний аналіз неологізмів англійської та української мов, що виникли внаслідок пандемії COVID-19. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія : Філологія. 2022. С. 3–5.
7. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55). С. 35–40.
8. Петухова О. Сучасні неологізми англійської мови в аспекті перекладу : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2021. 45 с.
9. Prysiazhniuk I. S. Descriptive translation and word formation methods of neologisms. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2016. Вип. 7. С. 63–68.
10. Prysiazhniuk I. S. Neologisms of «Science and Engineering». Communication technologies thematic groups: word formation methods and ways of translation. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2017. Вип. 9. С. 27–30.
11. Тітенюк Д. В. Особливості відтворення англійських новотворів в українському перекладі : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 84 с.